

Itäraja ja Inkerinmaa 1600-luvulla

Johdanto

Tässä esityksessä käsittelen Ruotsin/Suomen ja Venäjän välistä rajaa keskiajalta Suomen itsenäistymiseen saakka, sekä Ruotsin itäisten provinssien oloja 1600-luvulla. Miten raja vaikutti ihmisten elämään rajaseuduilla Inkerinmaalla ja Karjalassa. Maantieteellinen pääpaino tulee olemaan Pohjois-Inkerissä. Käsittelen myös sitä miten väestö liikkui Ruotsin itäisillä aluilla. Lopuksi kerron Pohjois-Inkerin talonpoikaislevottomuuksista 1600-luvun lopulla. Mainitsen myös joitakin lähdesarjoja, joiden kautta muuttoliikettä ja Inkerissä asuneita yksittäisiä henkilöitä voi tutkia. Ensiksi kerron lyhyesti itärajan muutoksesta, tämän jälkeen käsittelen väestökehitystä ja rajaseutuihin liittyviä ominaispiirteitä, lopuksi siirryn talonpoikaislevottomuuksien pariin.

Itäraja

Ensimmäisen raja Ruotsin ja Novgorodin kauppiastasavallan välille määriteltiin Pähkinäsaaren rauhan yhteydessä 1323. Rajan kulusta on tutkimuksessa kiistelty. Oliko kyseessä tarkasti määritelty raja, missä se siinä tapauksessa kulki, vai määriteltiinkö rauhaa solmiessa laaja ja leveä raja-alue joka oli molempien puolien käytössä? Todennäköisesti raja oli tarkoitettu melko tarkaksi, mutta se ei ollut mikään suljettu raja, vaan lähinnä verotuksellinen raja. Rajan yli liikuttiin siis vapaasti, oleellisinta oli määrittää mille hallitsijalle maksettiin veroa.

Täyssinän rauhassa 1595 raja merkittiin tarkemmin maastoon, esim. puihin ja kiviin. Stolbovan rauhan jälkeen 1617 Ruotsin ja Venäjän (Moskovan suuriruhtinaskunta) välinen raja määriteltiin vielä tarkemmin. Rajakomissio työskenteli aina 1620-luvun alkuun saakka rajanvedon kanssa. Toinen komissio 1650-luvulla tarkensi rajan kulkua entisestään. Voidaan sanoa että tuolloin rajan kulku oli jo täysin selkeä. Kaikki tiesivät missä raja kulkee, mutta se ei vaikuttanut liikkuvuuteen, kuten kohta nähdään. Tilanne Ruotsin valtakunnan itäisillä alueilla muuttui Uudenkaupungin rauhan jälkeen 1721. Inkeri ja Käkisalmen lääni siirtyivät Venäjän alaisuuteen ja Kaakkois-Suomesta tuli jälleen rajamaa. Haminan rauha 1809 muutti itärajan jälleen avoimeksi, kunnes itäraja sulkeutui vuonna 1918. Tämän seurauksena esim. kauppa tyrehtyi lähes kokonaan, aiemmin kauppayhteydet Pietariin olivat olleet hyvin tärkeitä itä- ja kaakkoissuomalaisille talonpojille. Pahiten rajan sulkeutuminen vaikutti Kannaksen itäisissä kunnissa joiden väestö oli sidottu Pietarin markkinoihin.

Kartografian kehitystä tarkastelemalla itärajan kehitys uuden ajan alussa näkyy hyvin. Olaus Magnuksen Carta Marinassa (1539) raja näkyy hyvin, mutta on melko summittainen (puurivi) ja sijaitsee parisataa km liikaa idässä. Kartta osoittaa kuinka rajat keskiajalla noudattivat luonnonmuodostumia, jokia, järviä, vuoristoja ja laajoja metsiä. Buraeuksen kartassa vuodelta 1626 mittasuhteet ovat jo lähes oikeat. Inkeriä kuvaavassa kartassa 1600-luvun lopulta rajat näkyvät kartalla jo selvästi ja tarkasti.

On kuitenkin muistettava että vaikka rajat näyttävät tuon ajan kartoissa veitsenteräviltä, ne eivät juurikaan haitanneet liikkuvuutta. Paikalliset rajat, esim. kylien tai maa-alueiden välillä, olivat paikallisyhteisössä tärkeämpiä kuin valtakuntien rajat. Rajojen merkitseminen kuitenkin yhä tärkeämpää, liittyy ns. valtiomuodostusprosessiin, ajateltiin että valtioilla tulee olla tarkat rajat. Kansallisvaltioiden kehittyminen 1800- ja 1900-luvuilla johti lopulta siihen että rajoista tuli suljettuja ja tarkasti vartioituja.

Inkerinmaa ja sen väestö 1600-luvulla

Inkerinmaa liitettiin Ruotsin valtakuntaan provinssina Stolbovan rauhan yhteydessä vuonna 1617. Alue oli tärkeä sotilaallinen puskurivyöhyke Venäjää vastaan. Inkerinmaa oli yksi niistä monista alueista Ruotsin valtakunnassa joka erottui Ruotsin ja Suomen muodostamasta valtakunnan ydinalueesta (*riket*). Inkerinmaa oli 1600-luvulla eräänlainen valtakunnan ”villi itä”. Provinssi oli levotonta rajaseutua, jota leimasi väestön suuri liikkuvuus. Inkeriä 1600-luvulla onkin verrattu Amerikan Villiin länteen ja 1800-luvun Siperiaan.

Inkerinmaalla oli suuria kulttuurieroja, ja se oli sekä kansallisesti että uskonnollisesti hajanainen. Alkuperäisväestöön kuuluivat itämerensuomalaiset kansat inkerikot ja vatjalaiset, jotka tunnustivat ortodoksista uskoa mutta puhuivat suomensukuisia kieliä. Myös venäläisiä talonpoikia asui Inkerissä. Stolbovan rauhan jälkeen sotien runtelema Inkerinmaa oli pahasti autioitunut, ja keskushallinnon ensimmäisiin tehtäviin kuuluikin asukasluvun lisääminen. Kruunu läänitti suuria alueita niin ruotsalaisille, saksalaisille kuin venäläisille aatelismiehille. Saksalaisia muutti myös Inkerinmaan kaupunkeihin, kauppiaita tuli myös Hollannista, Englannista ja Skotlannista. Venäläisiä pajarisukuja jäi Inkeriin kymmenkunta ja näistä suurin osa kirjautuivat ajan mittaan Ruotsin ritarihuoneeseen, tunnetuin näistä on Aminoffin laaja suku. 1640-luvun lopulla koko Inkerinmaa oli käytännössä läänitetty. Eräistä suurista läänityksistä on säilynyt lähdeaineistoa, joita säilytetään Tukholmassa Ruotsin valtionarkistossa. Esim. yksityisarkistossa nimeltä *Wijksamlingen* on aineistoa Inkereen läänityksestä Pähkinälinnan läänissä, joka kuului ylhäisaateliselle Banérin suvulle.

Koko Ruotsin vallan ajan (1617–1704) Inkeriin suuntautui maahanmuuttoa Suomesta käsin. Muuttoliikkeestä on myös lähdeaineistoa. 1600-luvun alkupuoliskon kohdalla näistä tulee mainita erityisesti revisiomaakirja vuodelta 1639 ja henkikirja vuodelta 1643. Molemmissa on mainittu mistä paikkakunnalta uudisasukkaat ovat lähtöisin, mutta ainoastaan Pähkinälinnan läänin osalta. Lisäksi Veijo Saloheimo on julkaissut tutkimuksia ja luetteloita muuttajista. Stolbovan rauhan jälkeisistä vuosista on tietoa luettelossa *Jordeböcker öfwer Ingermanland*, joka on julkaistu Venäjällä 1859.

Suurin muuttoaalto Inkerinmaalle ajoittui ns. ruptuurisodan jälkeen. Ruotsin sotiessa Puolaa vastaan yritti Venäjä valloittaa takaisin Inkerinmaata ja hyökkäsi vuonna 1656. Ruotsin armeija onnistui lopulta ajamaan venäläiset pois Inkeristä, mutta perääntyvien venäläisten mukana seurasi tuhansia ortodokseja, jotka olivat tukeneet venäläisiä sodan aikana. Ruptuurisota oli erittäin kova isku Inkerinmaalle. Sodan aikana koko provinssi joutui hävityksen kohteeksi, sekä kyliä että läänitysten hoveja poltettiin.

Ruptuurisodan jälkeen Suomesta, lähinnä Viipurin Karjalasta ja Savosta muutti tuhansittain luterilaisia talonpoikia Inkerinmaan autioihin kyliin. Uudisasukkaat jaetaan äyrämöisiin ja savakoihin. 1600-luvun lopulla jo n. 2/3 väestöstä olivat luterilaisia, Pähkinälinnan läänissä jopa n. 90 %. Länsi-Inkerissä ortodoksit muodostivat kuitenkin vielä enemmistön väestöstä. Tämä etninen jakauma säilyi aina 1900-luvun alkuun saakka. 1900-luvun poliittisten myllerrysten jäljiltä on vieläkin jäljillä sirpaleita 1600-luvun asutuksesta, ehkä parisen tuhatta inkerinsuomalaisten jälkeläistä, parisen sataa inkerikkoja ja kymmenisen vatjalaista. Henkikirjoja on 1600-luvun loppupuoliskolta kattavat sarjat, jotka löytyvät Digitaaliarkistosta. Henkikirjat löytyvät läänintilien seasta (Käkisalmen läänin ja Inkerin tilejä – hakusana ”inikeri”). Läänintilit kattavat myös Käkisalmen lääniin, joka kuului hallinnollisesti Inkerinmaan kenraalikuvernementtiin. Koska väestö oli suurilta osin tullut Suomen itäosista, on joukossa paljon sukunimiä jotka helpottavat sukujen tunnistamista. Erityisen tarkka on henkikirja vuodelta 1696. Siihen on myös kirjattu hovien virkamiehet ja palvelusväki, mikä on harvinaista.

Pääpiirteittäin katsottuna ortodoksinen väestö liikkui itään Venäjälle päin, kun taas luterilaiset suomalaiset liikkuivat Viipurin Karjalasta ja Savosta itään ja etelään Käkisalmen lääniin ja Inkeriin, erityisesti Pähkinälinnan lääniin. Muuttoon houkuttelevia tekijöitä oli monia. Raskas verotaakka ja toistuvat katovuodet pakottivat ihmiset liikkeelle. Ortodokseja ajoi lisäksi pois kruunun epäsuora uskonnollinen diskriminointi. Luterilaiset muuttajat pyrkivät lisäksi välttelemään väenottoja, joita ei toimeenpantu provinseissa.

Väestö liikkui paljon myös Inkerin sisällä. Talonpojat käyttivät esimerkiksi hyväkseen saamiaan vapaavuosiaan. Talonpoika perheineen saattoi asua pari kolme vuotta yhdessä paikassa, mutta muutti sen jälkeen uuden lääninhaltijan alustalaiseksi nauttiakseen uusista verovapaista vuosista. Lisäksi osa Venäjälle paenneista saattoi muutaman vuoden jälkeen palata takaisin Inkeriin. Rajoja käytettiin taktisesti hyväkseen. Rajoja ylittämällä saatettiin välttää erilaisia rasituksia ja paeta konflikteja esivallan kanssa, mutta toisaalta ihmiset olivat näillä seuduilla tottuneet liikkumaan, ei vähiten kaskiviljelystä johtuen. Yleensä ajatellaan että rajat muodostavat esteen, mutta ne saattavat myös luoda uusia mahdollisuuksia. Joka tapauksessa talonpoikien liikkuvuus ja puoliksi laitton ”verosuunnittelu”, oli hyvin hankalaa sekä kruunun viranomaisille että läänitysherroille. Mikäli rasituksia lisättiin, oli aina olemassa suuri riski sille että osa väestöstä pakeni. Väestöä oli kaiken kaikkiaan vaikea kontrolloida ja kruunun oli vaikea ylläpitää legitimitettiin alueella. Tämä koskee koko Ruotsin valtakunnan itäistä osaa, Inkeriä, Käkisalmen lääniä ja Itä-Suomea. Voidaan sanoa että tämä alue oli tavallaan yhtä isoa rajaseutua.

Veronvuokrausjärjestelmä ja Inkerinmaan talonpoikaislevottomuudet

Eurooppalaisten valtioiden välinen kilpailu johti siihen että hallitsijoiden oli entistä enemmän keskitettävä hallintoa ja yhdenmukaistettava valtakuntiaan. Tällä tavalla oli mahdollista vahvistaa valtion taloutta, erityisesti sotatalouden kannalta. Ruotsissa, keskushallinnon viranomaiset pyrkivät myös integroimaan provinssiaan lähemmäksi valtakunnan ydinalueita Kaarle XI:n aikana 1600-luvun lopulla. Yhtenäistämispolitiikka Inkerinmaata kohtaan käynnistyi toden teolla jo 1670-luvulla. Perustana sille oli reduktio, joka pantiin toimeen Inkerissä jo 1675. 1680-luvun lopulla 2/3 maasta oli palautettu kruunulle. Kruunu ei kuitenkaan rakentanut veronkantojärjestelmää vaan ”yksityisti” veronkannon. Hovit ja kylät vuokrattiin vuotuista maksua vastaan, jolloin veronvuokraaja eli arrendaattori sai oikeuden kantaa verot. Hovien määrä lisääntyi ja kartanotalous tehostui, muuten arrendaattori ei pystynyt maksamaan omaa vuokramaksuaan. Reduktion yhteydessä kukistettiin myös Inkerinmaan ritarikunta, joka oli vastustanut reduktiota. Muita yhtenäistämistoimenpiteitä olivat esim. ortodoksirahvaan käännytysyritykset. Kruunun lisääntyneet tulot investoitiin lähes pelkästään sotilaallisiin tarkoituksiin, lähinnä rajaprovinssin linnoitusten vahvistamiseen.

Inkerin rahvas reagoi 1600-luvun loppupuolen muutoksiin melko voimakkaasti. Rahvaan ja esivallan väliset suhteet olivat 1680-luvun puolivälissä tulehtuneet, erityisesti arrendaattoreiden ja talonpoikaisväestön välillä. Talonpojat monissa kylissä valittivat arrendaattoreiden harjoittamasta ankarasta verotuksesta ja väkivallasta. Erityisesti talonpoikia ärsytti arviovero, jonka suuruus

vaihteli vuosittain. Talonpojat vaativat että asetettaisiin pysyvä vero, jota kutsuttiin *urakaksi*. Arrendaattorit esittivät vuorostaan valituksia talonpoikien niskoittelusta ja perusteettomista syytöksistä. Lisäksi ortodoksirahvas teki vastarintaa käännytyspolitiikkaa vastaan. Osapuolien välisiä kiistoja käsiteltiin käräjillä tasaisin väliajoin, mutta erimielisyydet johtivat myös muun muassa kuninkaissa käyntiin, päivätyölakkoihin ja pahoinpitelyihin.

Pohjois-Inkerissä oli runsaasti hoveja, ja se olikin yksi levottomimpia alueita Inkerinmaan talonpoikaislevottomuuksien aikana, joita aikalaiset kutsuivat myös erään talonpoikaisjohtajan mukaan *Töllikön kapinaksi*. Levottomuuksia esiintyi ainakin Fefilovan/Haapakankaan, Vartiamäen, Lempaalan, Enimä ja Matoksin/Vuolen hoveissa. Talonpojat käyttivät erilaisia keinoja taistelussaan pysyvän veron puolesta. He järjestivät päivätyö- ja veronmaksulakkoja. Valituksia jätettiin kenraalikuvernöörille Narvaan, monet talonpojat Kuivasin ja Korpiselän pogostoista laittoivat lisäksi puumerkkinsä vuoden 1686 suureen valitukseen joka jätettiin kuninkaalle Tukholmassa. Arrendaattorit käyttivät vastaavasti kovia otteita saadakseen rahvaan uppiniskaisuuden kuriin. Erimielisyyksiä puitiin vähän väliä kihlakunnanoikeudessa. Haapakankaan ja Vartiamäen hoveissa järjestettiin lisäksi erilliset tutkintakäräjät.

Haapakankaan talonpoikien ja heidän tilanherransa luutnantti Simon Örtkenin välit olivat erityisen kireät. Ne alkoivat lähes heti kun Örtken oli ottanut hovin hallintaansa. Talonpojat jättivät valituksen kenraalikuvernöörille 1677, valittaen liian kovasta päivätyövelvollisuudesta ja Örtkenin kovista otteista. Esim. Pärtyyli Montonen valitti että Örtken oli lyönyt häntä kepillä kun Montonen oli kieltäytynyt kyntämästä enempää kun kerran viikossa, kuten oli sovittu. Örtken piti alustalaisiaan uppiniskaisina, Montonen oli hänen mukaan tokaissut hänelle hävyttömästi että ”Perkele olkoon hovin renkisi”. Erimielisyydet jatkuivat ja valitustoiminta oli aktiivista. Talonpojat valittivat Örtkenin ”tyranniasta”, mutta luutnantti oli sitä mieltä että kohtuullinen kuripito oli välttämätöntä. Kiista Örtkenin hovilla kesti lopulta n. 10 vuotta. Tapaus on melko tyypillinen esimerkki Inkerin talonpoikien vastarinnasta, tosin kiista oli normaalia pitkäkestoisempi. Vastarinta oli aktiivista, mutta pääosin väkivallatonta. Tässäkin tapauksessa talonpojat vaativat sitkeästi pysyvää veroa. He tekivät myös yhteistyötä Valkeasaaren kappalaisen Matthias Moisanderin kanssa. Talonpojat kävivät hänen luonaan ja pyysivät että hän matkaisi Tukholmaan jättämään valituksen. Moisander kävikin Tukholmassa vuonna 1686, mukana matkalla oli myös Lauri Kärki Vartiamäeltä. Toinen ns. ”ammattivalittaja” oli Paavo Rautanen Vuolajärven kylästä. Rautanen valitti Matoksin/Vuolen hovin arrendaattorista Nils Nääsistä. Hän kävi kahdesti kuninkaissa ja joutui pahoihin vaikeuksiin toimintansa takia, mm. tyrmään. Levottomuuksia myös Käkisalmen

länissä, mm. Petäjärven hovissa Sakkolan pitäjässä. Pohjoisempana tilanne eskaloitui kapinaksi Pielisjärvellä 1690-luvun loppupuolella.

Tilanne Inkerissä, myös Haapakankaalla, rauhoittui 1680-luvun lopulla, sen jälkeen kun Kaarle XI ja kenraalikuvernööri Göran Sperling asettivat kuninkaallinen komission tutkimaan Inkerinmaan ja Käkisalmen läänin levottomuuksia. Levottomuuksien johtajia, joista huomattavimmat olivat luterilainen kappalainen Matthias Moisander, tämän aisapari ortodoksitalonpoika Huotari, sekä talonpoika Yrjö Töllikkö, rankaistiin ankarasti, joko pakkotyötuomiolla tai maastakarkoituksella. Levottomuuksien suoranaiset syyt liittyvät kartanotalouteen, toisin sanoen ankaraan verotukseen ja arrendaattoreiden koviin otteisiin. Epäsuorasti syynä olivat kuitenkin kruunun yhtenäistämispolitiikka, joka ennen kaikkea tähtäsi provinssin sotilaallisen puolustuksen vahvistamiseen. Veronvuokraus toimi siis eräänlaisena yhdyssiteenä yhtenäistämispolitiikan ja talonpoikaislevottomuuksien välillä.

Arrendaattoreista ja talonpoikien vastarinnasta on melko runsaasti lähdeaineistoa.

Arrendaattoreiden nimiä ja vuokrasopimuksia löytyy samoista tilikirjoista joissa henkikirjatkin ovat. Omassa väitöskirjassani ja Tiina Karjusen pro gradussa ”Hoveja ja verotusta” löytyy myös tietoa Inkerin hoveista ja arrendaattoreista. Kimmo Katajala on käsitellyt monessa teoksessa Käkisalmen läänin levottomuuksia. Tuomiokirjoista, jotka ovat säilyneet vuodesta 1684 eteenpäin, löytyy myös paljon henkilöhistoriallista tietoa. Läpikäyminen on melko työlästä, mutta joissakin tuomiokirjoissa on joko alussa tai lopussa sakkoluettelot, tai jopa aakkoselliset hakemistot. Tuomiokirjat löytyvät Digitaaliarkistosta, mutta ne eivät löydy hakusanalla ”inkeri”, vaan läänin nimellä.

Yhteenveto

Rajaseutuproblematiikka toi oman mausteensa ihmisten elämään Ruotsin itäisillä alueilla. Kulttuurinen hajanaisuus, väestön liikkuvuus ja sotilaallinen läsnäolo olivat tyypillisiä piirteitä. Rajan (rajojen) läheisyys vaikutti rahvaan ja esivallan välisiin suhteisiin. Eurooppalaisessa mittakaavassa Inkerissä esiintyi normaalia enemmän riskialtista ja osin laitonta vastarintaa, kuten uhkailua, karkeitä loukkauksia, lakkoja ja jopa jonkin verran väkivaltaisia tekoja. Aina oli mahdollista paeta rajan yli ja välttää seuraamuksia, joten melko vakavat protestit olivat vähemmän riskialttiita. Rajoja pystyttiin siis käyttämään taktisesti. Esivallalla oli ylipäänsä vaikea kontrolloida perifeerisiä rajaseutuja.

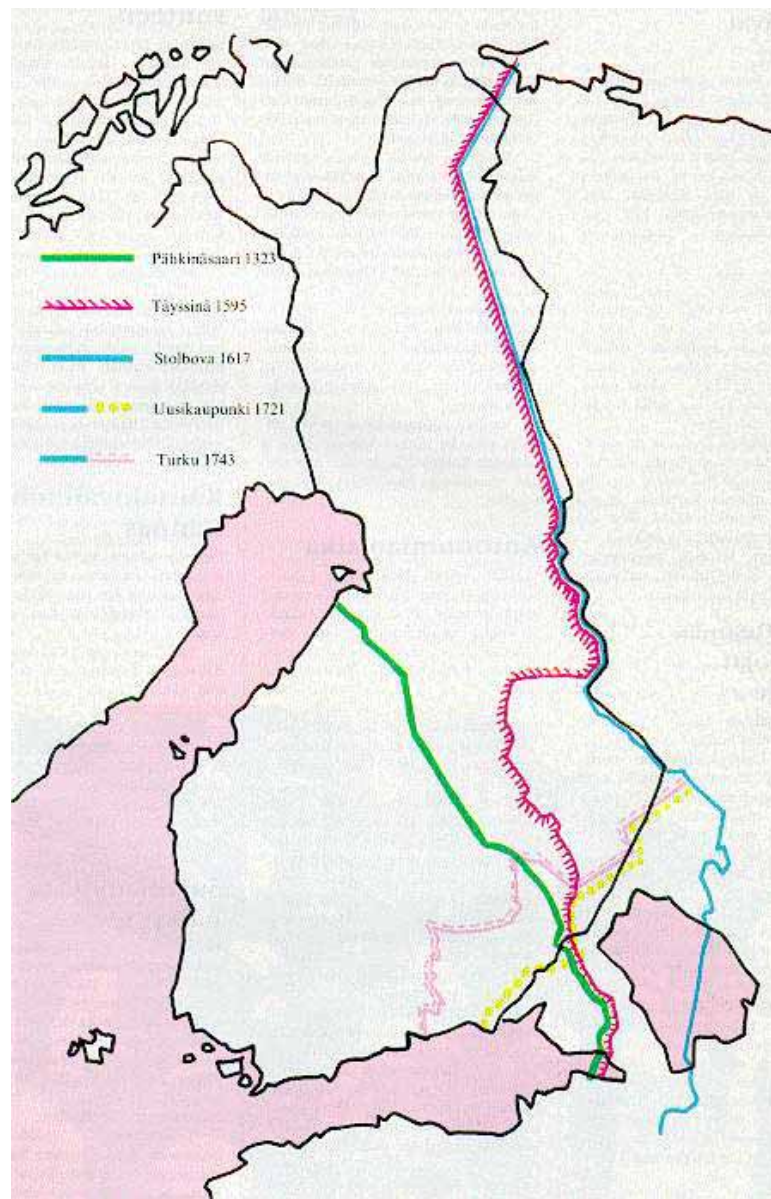

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Itäraja ja Inkerinmaa 1600-luvulla.

FT Kasper Kepsu
23.1.2016

Rajamuutokset Ruotsin vallan aikana

Lähde: Karjalan liitto

Itäraja 1323–1918

- Pähkinäsaaren rauhan rajan kulusta kiistelty.
- Täyssinän rauhan (1595) jälkeen raja merkittiin maastoon, esim. puihin ja kiviin.
- Stolbovan rauhan raja 1617 rauhoitti Kaakkois-Suomen. Rajan kulku selkeä 1650-luvulla.
- Uudenkaupungin rauhan (1721) jälkeen Suomesta jälleen rajamaa.
- Haminan rauha 1809 muutti itärajan avoimeksi.
- Suomen ja Venäjän välinen raja sulkeutui 1918.

Kartografian kehitys ja itäraja

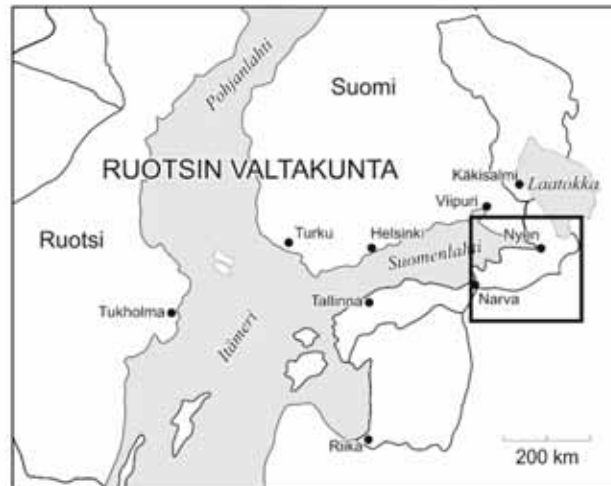
Anders Bureaus (1626)

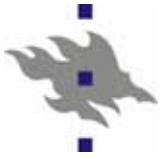

Rajan merkitys ennen 1800-lukua

- Keskiajalla rajat joustavia, noudattivat luonnonmuodostumia. Kartat summittaisia.
- Rajankäyntien myötä itärajan kulku selvä 1650-luvulla, niin maastossa kuin kartalla.
- Liikkuminen rajan yli silti helppoa.
- Paikalliset rajat tärkeämpiä, esim. kylien välillä.
- Kansallisvaltioiden muodostuminen 1800-luvulla muutti rajat suljetuimmiksi.

Inkerinmaa 1600-luvulla

Väestökehitys 1600-luvun alkupuoliskolla

- Asukasluku lisääntyi hiljalleen Stolbovan rauhan jälkeen.
- 1600-luvun puolivälissä koko provinssi läänitettynä.
- Ruptuuri 1656–1658 raskas isku provinssin kehityksen kannalta. Kyliä ja hoveja poltettiin.
- Lähteitä:

Revisiomaakirja 1638–1639 (FR 1612) ja henkikirja 1643 (KA 9658), molemmissa syntymäpaikat merkitty Pähkinälinnan läänin osalta; *Jordeböcker öfwer Ingermanland*, 1859 (Kapriön ja Jaaman lääni); Yksityisarkistot Tukholman Riksarkivetissa, esim. *Wijksamlingen*.

Väestö 1600-luvun lopulla

■ Ortodoksit:

1. Inkerikot
2. Vatjalaiset
3. Venäläiset

■ Suomalaiset (luterilaiset) uudisasukkaat:

1. Äyrämöiset
2. Savakot

■ Muita:

1. Ruotsalaiset
2. Saksalaiset ja baltiansaksalaiset
3. Venäläiset pajarit ("ryssbajorer")
4. Hollantilaisia, englantilaisia ja skotteja

Rajat ja ”verosuunnittelu”

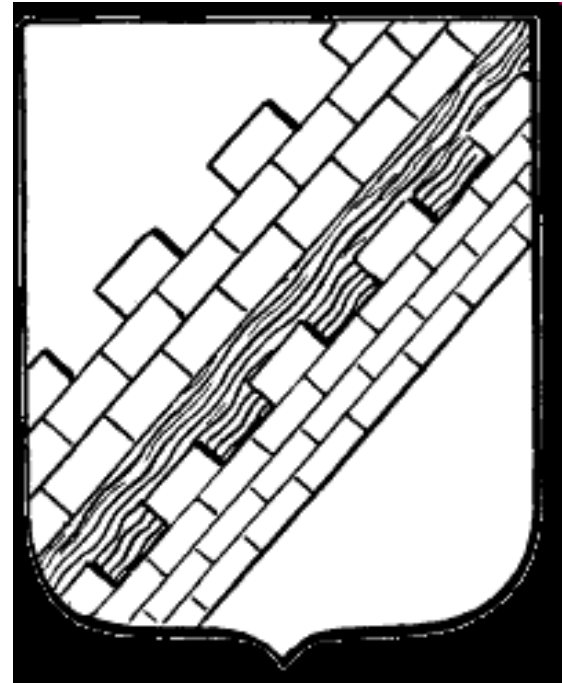
- Väestö liikkui paljon myös Inkerin sisällä, vapaavuosia hyödynnettiin.
 - Rajoja ylittämällä vältettiin erilaisia rasituksia ja voitiin paeta konflikteja esivallan kanssa.
 - Talonpoikien liikkuvuus oli hyvin hankalaa sekä kruunun viranomaisille että läänitysherroille.
- Rajat saattavat myös luoda uusia mahdollisuuksia.

Yhtenäistämispolitiikkaa Inkerinmaalla

- Monet valtiot (mm. Ruotsi) pyrkivät yhtenäistämään alueitaan, lähinnä sotilaallisen kilpailun vuoksi.

- Toimenpiteitä Inkerinmaalla:
 1. Reduktio ja veronvuokraus
 2. Ritaristo nujerrettiin
 3. Oikeushallintoa uudistettiin
 4. Narvan raadin ”ruotsalaistaminen”
 5. Ortodoksirahvaan käännäyttäminen

Kuva: Inkerinmaan vaakuna

Pähkinälinnan läänin hovit 1600-luvun lopulla.

Pohjois-Inkerin hoveja (Erik Beling 1688, SRA):

Kaitala (*Kaidala*)

Mäkkii (*Mäkis*)

Enimä/Enimäki

Kuivasi (*Kuivas*)

Lempaala (*Lembalaborgh*)

Trautendorf

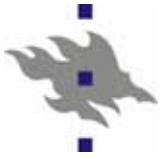
Matoksi/Vuole

Vartiamäki

Fefilova/Haapakangas

Parkala (*Parckala*)

Misutina/Mistula

Levottomuuksia Pohjois-Inkerissä

- Levottomia hoveja 1680-luvulla:
 - Fefilova/Haapakangas
 - Vartiamäki
 - Lempaala
 - Enimä
 - Matoksi/Vuole
- Lauri Kärki (Lars Kärki) Vartiamäeltä tärkeä vastarintahahmo, kävi 1686 kuninkaissa Tukholmassa.
- Paavo Rautanen (Påhl Rauthanen) Vuolajärven kylästä toinen ”ammattivalittaja”.
- Valkeasaaren kappalainen Matthias Moisander valitustoiminnan tärkein organisoija.
- Käkisalmen eteläisessä läänissä levottomuuksia mm. Petäjärven hovissa. Pielisjärvellä 1690-luvulla ns. Nälkäkapina (Kimmo Katajala: *Nälkäkapina*, 1994).

Vastarinta 1680-luvulla

- Suuri valitus Tukholmaan 1686.
- Tutkintakomissio Inkerissä ja Käkisalmen läänissä 1688.
- Levottomuudet liittyivät kartanotalouden epäkohtiin, mutta johtuivat epäsuorasti yhtenäistämispolitiikasta. Veronvuokraus yhdyssiteenä.
- Lähteitä: Tuomiokirjat (Digitaaliarkisto), tilikirjat (tietoja arrendaattoreista).

Tutkimuskirjallisuutta:

- Kasper Kepsu, *Moskovan ja Tukholman välissä*, 2015.
- Kasper Kepsu, *Den besvärliga provinsen*, 2014.
- Antti Kujala, *Förrädiska ryssar och förrymda finnar. Flyttningsrörelserna från Ingermanland och Kexholms län under ryska kriget 1656–1658 och provinsens kolonisation efter kriget*, HTF 2012:4.
- *Viipurin läänin historia III*, 2010.
- Kimmo Katajala, *Suurvallan rajalla*, 2005.
- Veijo Saloheimo, *Inkerinmaan asutus ja väestö 1618–1700* (1991).
- Osmo Järvenpää, *Havaintoja Inkerin väkiluvun kehityksestä 1600-luvulla kiinnittäen huomiota varsinkin vuosien 1656–1658 sodan aiheuttamiin muutoksiin*, pro gradu, Helsingin yliopisto, 1960.